

MOZAIK
KERETTANTERVRENDSZER
AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁK SZÁMÁRA
NAT 2003

FÖLDRAJZ

5-8. évfolyam

B
változat

Készítette:
Makádi Mariann

TARTALOM

1. BEVEZETÉS	2
2. A MŰVELTSÉGI TERÜLET CÉLJAI ÉS FELADATAI	3
3. A MŰVELTSÉGI TERÜLET KAPCSOLATAI A NAT MÁS RÉSZEIVEL	4
3.1. Kapcsolat a többi műveltségi területtel	4
3.2. Kapcsolat az iskolai oktatás kiemelt fejlesztési feladataival	5
4. A MŰVELTSÉGI TERÜLET KÖVETELMÉNYEINEK IDŐBELI FELOSZTÁSA	6
4.1. A földrajz tantárgyra fordítható időkeret az 5–8. évfolyamon	6
4.2. A földrajz tantárgy fejlesztési követelményeivel összefüggő tartalmi egységek és időkeretek az 5–8. évfolyamon	6
5. A FÖLDRAJZ TANTÁRGY TARTALMI FELOSZTÁSA AZ 5–8. ÉVFOLYAMON	7
5.1. A tartalmi egységek céljai és feladatai	7
5.2. A tartalmi egységekkel kapcsolatos fejlesztési feladatok az 5–8. évfolyamon	11
6. A FÖLDRAJZ TANTÁRGY KIMENETI KÖVETELMÉNYEI	17
6.1. Az 5-6. évfolyamra vonatkozó kimeneti követelmények	17
6.2. A 7-8. évfolyamra vonatkozó kimeneti követelmények	17
7. A TANULÓK ELLENŐRZÉS-ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI, MÓDSZEREI, SZEMPONTJAI	18
7.1. Az értékelés általános szempontjai	18
7.2. Az értékelés javasolt részletes szempontjai tartalmi egységenként	18

1. BEVEZETÉS

A kerettanterv a 2003 decemberében elfogadott, és a 2004 szeptemberétől felmenő rendszerben bevezetésre kerülő **Nemzeti alaptanterv alapján** készült. A **Földünk–környezetünk műveltségi területben** megfogalmazott követelményeket **földrajz tantárgy** keretében dolgozza fel. Előzménye az alsó tagozatos környezetismeret tantárgy.

A tanterv **valamennyi iskolaszervezeti típushoz illeszkedik**. Alkalmazását elsősorban ott ajánljuk, ahol az iskolai pedagógiai program fontosnak tartja a tanulók **természettudományos szemléletmódjának kialakítását, a természettudományi és a társadalomtudományi szemléletmód közelítését**, valamint **a nemzetközi dimenziók megismertetése mellett a tényismereteken nyugvó nemzeti és európai identitástudat kialakítását**. Különösen ajánljuk azoknak az iskoláknak, ahol a tanulók általános, vagy annál **jobb képességekkel** és nagyobb **környezeti érdeklődéssel** rendelkeznek, tanáraiktól pedig nem idegen a modern pedagógiai módszerek, a kreatív metodikai eljárások alkalmazása.

2. A MŰVELTSÉGI TERÜLET CÉLJAI ÉS FELADATAI

A Földünk–környezetünk műveltségi terület tanításának alapvető célja **a földi térnek és benne az ember környezetének szintetizáló módon való megismertetése**. Ennek érdekében megismerteti a tanulókat a szűkebb és tágabb környezet természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőivel, folyamataival. Vizsgálódásának középpontjában **a természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok, jelenségek, valamint napjaink, a hétköznapi eseményei** állnak. Mindent a társadalom szemszögéből mutat be. Közben részben a természettudományok, részben a társadalomtudományok vizsgálódási módszereit alkalmazza. A műveltségi terület a tanulás **oknyomozó** jellegét hangsúlyozza. A Földön megismerhető környezeti, természet- és társadalomföldrajzi jelenségeket összefüggéseikben és folyamataikban mutatja be. Arra keresi a választ, hogy a Föld különböző természeti adottságú tájai milyen **életfeltételeket** biztosítanak az ott élő emberek számára, és **hogyan a társadalom miképp él a lehetőségeivel**. Bemutatja a természeti képződmények, a társadalmi-gazdasági, környezeti jellemzők térbeli és időbeli fejlődését, valamint változásuk tendenciáit. A ma emberét, a társadalmat és annak környezetét helyezi a középpontba. Olyan ismereteket kíván nyújtani a tanulóknak, olyan képességeket kíván kialakítani bennük, amelyek szükségesek a folyton változó világban való eligazodásukhoz. Megismerteti – lehetőség szerint a gyakorlatban – a környezetben való **térbeli és időbeli tájékozódás**, eligazodás alapvető eszközeit és módszereit, fokozatosan kialakítja **a környezetre vonatkozó információkhoz való hozzájutás képességét**. Nagymértékben támaszkodik a tanulók **megfigyeléseire**, önálló tapasztalatszerzéseire. Számít a tanuló és tanári kreatív munkára, a taneszközökön kívüli információhordozók használatára.

A Földünk–környezetünk műveltségi terület kiemelt célja, hogy a tanulók tudatában reális kép alakuljon ki **nemzeti értékeinkről, a magyarság világban elfoglalt helyéről, hazánk kedvező és kedvezőtlen természeti-, társadalmi-gazdasági adottságairól, a Magyarországon jellemző társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatokról**. Tudják helyesen értelmezni hazánk szerepét és lehetőségeit az európai integrációban, legyenek képesek tájékozódni nemzetközi léptékben is.

A Földünk–környezetünk műveltségi terület célja, hogy a megfogalmazott tartalmak feldolgozása során fejlődjenek a **tanulók földrajzi-környezeti gondolkodása, helyi, regionális és globális szemlélete**. Értsék meg, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes, de állandóan változó rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él, és ez megköveteli az erőforrásokkal való észszerű gazdálkodást. Minden jelenséget és folyamatot változásában, fejlődésében mutat be, meglátatja azok okait és lehetséges következményeit is. Ezzel azt akarja elérni, hogy a **tanulóknak** fokozatosan alakuljon ki a **környezetért érzett felelősség és az azzal összhangban álló cselekvések képessége**. Értékelteti a globalizálódó gazdasági, társadalmi és környezeti folyamatokat, amivel lehetővé válik, hogy a tanulók megismerjék az emberiség egész bolygónkra kiterjedő természetátalakító tevékenységét, valamint az ebből fakadó, szintén világméretű természeti és társadalmi problémákat. Az elsajátított ismeretek és a felismert összefüggések alapján érthetővé válnak számukra azok az új kihívások, amelyek a 21. század elején – az új kommunikációs formák elterjedésével – átszabják a hagyományos gazdaság kereteit, és amelyek – az

információáramlás szabadságának megjelenésével – érdekellentéteket okozhatnak, társadalmi változásokat gerjeszhetnek a világ egyébként elzárt térségeiben, zárt társadalmaiban.

A fenti célokból adódóan **a műveltségi terület feladata:**

- Ismertesse meg a tanulókkal az ember életterét szolgáló Földet, a természet és a társadalmi környezet főbb sajátosságait, jelenségeit, folyamatait, egymásra hatásuk térbeli és időbeli rendjét, azok következményeit;
- Ismertesse fel az élő és az élettelen természet folyamatait, azok időbeli változásait és fejlődésük társadalmi hatásait;
- Alapvető ismereteket szereztessen a tanulókkal a Föld különféle adottságú tájairól és országairól, ezáltal el tudjanak igazodni a világban, annak eseményeiben;
- Ismertesse meg az ember életmódját meghatározó feltételeket a földrészek tipikus tájain, különböző kultúrájú részein, jellegzetes országaiban;
- Láttassa meg, hogyan hat a társadalom a környezetre, amin keresztül a tanulók megismerhetik, fokozatosan elsajátíthatják a környezeti gondolkodás lényegét;
- Ismertesse meg az egyre növekvő társadalmi igények kielégítéséért folyó termelő tevékenységet, a termelés országonként eltérő sajátosságait, teljesítményeit;
- Alakítsa ki az érdeklődést és a tiszteletet a különböző népek, nemzetiségek, társadalmi csoportok életformája, kultúrája és értékei iránt;
- A tanulók reális képet kapjanak kontinensünk, és benne hazánk földjének fejlődéséről, természeti sajátosságairól, társadalmi-gazdasági és környezeti viszonyairól, hogy ezek által kialakuljon bennük a reális ismereteken nyugvó nemzettudat és Európa-tudat;
- Ismertesse meg a magyar utazók, földrajzi felfedezőik szerepét a Föld megismerésében, a magyarság szerepét a világban;
- Alakítsa ki a tanulóknál a helyes képzeteket a földrészek és az országok területének méreteiről, a népesség és a termelés nagyságrendjéről;
- Láttassa meg a környezet folyamatainak, valamint a természet és a társadalom kapcsolatának megismerési lehetőségeit, az ismeretek feldolgozásának, felhasználásának módjait;
- Ismertesse meg a földrajz és a többi környezettudomány életkori sajátosságuknak megfelelő szakki-fejzéseit, tudják azokat felismerni, egyszerűen értelmezni és alkalmazni a tanulási folyamatban és a mindennapi életben.

A fent megfogalmazott, a műveltségi terület egészére vonatkozó célok a későbbiekben (a tantárgy témaköreinek ismertetése során) már nem ismétlődnek.

3. A MŰVELTSÉGI TERÜLET KAPCSOLATAI A NAT MÁS RÉSZEIVEL

3.1. Kapcsolat a többi műveltségi területtel

A Földünk–környezetünk műveltségi területben megfogalmazott célkitűzéseknek, fejlesztési feladatoknak megfelelő képességek és tartalmak elsajátítása – a többi műveltségi területről eltérően – az **5. évfolyamon kezdődik**. Ennek az az oka, hogy a mai oktatási koncepció szerint az oktatás alapszakaszában a természettudományok közötti kapcsolatok érzékeltetésén van a hangsúly, nem pedig az egyes szaktudományok művelésével összefüggő ismeretek elkülönítésén. Ezért a műveltségi terület **képességfejlesztési**, és részben **tartalmi alapozása** alsó tagozatban az *Ember a természetben műveltségi terület* keretében megfogalmazottak alapján történik. Az a célja, hogy kialakítsa a tanulók pozitív viszonyulását a természeti környezethez, felfedeztesse annak szépségeit, értékeit, valamint, hogy elemi szinten megalapozza a korszerű természettudományos műveltséget, megkezdje a természettudományos világkép kiformalását. 5. évfolyamtól kezdve a földrajzi és környezeti ismeretelemek és a hozzájuk kapcsolódó képesség- és személyiségfejlesztési területek a Földünk–környezetünk műveltségi területben különülnek el. Feladatrendszere szervesen kapcsolódik a természettudományokat közvetítő *Ember a természetben műveltségi terület*hez. Azonban ezen túlmenően a társadalomtudományokat közvetítő *Ember és társadalom műveltségi terület* megfelelő fejlesztési területeihez is kötődik. A három műveltségi területben megfogalmazott követelmények mind tartalmi, mind képességfejlesztési, személyiségfejlesztési, mind metodikai és tanulástechnikai szempontból feltételezik egymást, sok szálon összekapcsolódnak. Ezek a kapcsolatok is kifeje-

zik a **Földünk–környezetünk műveltségi terület integrált jellegét**, a természettudományok és a társadalomtudományok között betöltött **híd szerepét**. A tágabb körben értelmezett **környezettudományok egyik fő képviselője a közoktatási rendszerben**. Kiemelkedő szerepe van a természeti jelenségek, a társadalmi-gazdasági és a környezeti jelenségek, folyamatok összefüggéseinek megvártatásában, kölcsönhatásainak feltárásában. Az életkori sajátosságoknak megfelelően magasabb szinten **továbbfejleszt, mélyíti és differenciálja** azokat a képességeket és azt a tudást, amelyet a tanulók az oktatás alapozó szakaszában különböző műveltségi területekhez kapcsolódó tantárgyak keretein belül szereztek meg.

3.2. Kapcsolat az iskolai oktatás kiemelt fejlesztési feladataival

Az egyes műveltségi területekben megfogalmazott fejlesztési feladatok az iskolai munka során nem határolódhatnak el egymástól, hiszen ugyanazokra a tanulókra vonatkoznak. Teljesítésük összehangolt tanári munkát kíván. Ennek legfőbb feltételei adottak az iskolákban, hiszen helyi tantervet kell készíteni. Az egyes műveltségi területekből képzett tantárgyak kidolgozóinak azonban figyelembe kell venniük a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott **kiemelt fejlesztési feladatokat**, hiszen azoknak át kell hatniuk az iskolai munka egészét, hogy a tanítási folyamat **egységes szemlélettel** folyhasson, és azért, hogy **a tanulók személyiségfejlesztése fokozatosan, egy összehangolt folyamat során valósulhasson meg**.

Az egyes kiemelt fejlesztési feladatokkal a Földünk–környezetünk műveltségi terület viszonya különböző. Vannak olyan területek, amelyekkel inkább **tartalmi kapcsolata** nyilvánvaló (a „**Hon- és népismeret**”, az „**Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra**” és a „**Környezeti nevelés**”). Ezek olyan tartalmakkal kapcsolatosak, amelyeket elsősorban a Földünk–környezetünk műveltségi terület közvetít. Részben ennek keretében ismerik meg a tanulók a haza földrajzát, természeti értékeit, népünk kulturális örökségeit, mindennapi életét, nemzeti kultúránk nagy múltú értékeit, a Kárpát-medencei falusi és a városi élet hagyományait, jellegzetességeit. Itt ismerik meg azokat a tevékenységeket, sajátítják el azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismeréséhez, megbecsüléséhez, az azonosságtudat, a nemzeti önismeret kialakulásához vezetnek. A földrészünkéről és az Európai Unióról szerzett ismereteik alapján alakul ki Európa-tudatuk, annak megerősödésével és a más kontinensekről, országokról szerzett ismereteik alapján válnak majd nyitottakká és elfogadókká más kultúrák iránt is. Itt értik meg a környezet főbb összefüggéseit, megszerzett ismereteik birtokában lesznek érzékenyek a környezet állapota iránt. Felismerik a mindennapi cselekvések környezeti következményeit, a Föld globális problémáit. Elsajátítják azokat a módszereket, amelyekkel megismerhetők a környezet jellemzői, felismerhető a természeti és a társadalmi-gazdasági környezet állapota, amelyekkel a környezeti gondok kezelhetők, mérsékelhetők vagy megakadályozhatók.

Más kiemelt fejlesztési területek (az „**Információs és kommunikációs kultúra**”, a „**Tanulás**” és a „**Környezeti nevelés**” is) inkább alkalmazott módszereik miatt kötődnek a műveltségi területhez. A tanulók a Földünk–környezetünk műveltségi területben sajátítják el azokat a megismerési képességeket, amelyek birtokában képesek lesznek megismerni a Földet, annak tájait, országait, népeit, kultúráit, a gazdasági tevékenységeket. Megismerik azokat az eszközöket, információforrásokat, amelyekből földrajzi-környezeti információkhoz juthatnak. Elsajátítják azokat a módszereket, amelyekkel az ismeretek értelmezhetők és feldolgozhatók. Itt szereznek személyes tapasztalatokat az együttműködésekben, a társadalmi és a környezeti konfliktusok kezelésében és megoldásában. Ezeken keresztül az évek során elsajátítják azt a viselkedésformát, amely a természet tiszteletén, az iránta érzett felelősségen alapul, és képessé teszi őket arra, hogy felnőtt életük során majd vállalják a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeiket és gyakorolják jogaikat.

A többi kiemelt fejlesztési terület (az „**Énkép, önismeret**”, a „**Testi és lelki egészség**” és a „**Felkészülés a felnőtt lét szerepeire**”) pedig a személyiségfejlesztésen keresztül jelenik meg a műveltségi terület megvalósításának folyamatában, azok az egyén fejlesztési szükségleteinek érvényesítésére irányulnak. A tanulók ismerteket szereznek a munka világáról. Kipróbálják képességeiket közös tevékenységek során, vitában és játékban, csoportmunkában és projektmunkában. Elsajátítják a közösségi viselkedési formákat. Ezeken keresztül fejlődik énképük, megismerik lehetőségeiket és korlátjaikat.

4. A MŰVELTSÉGI TERÜLET KÖVETELMÉNYEINEK IDŐBELI FELOSZTÁSA

4.1. A földrajz tantárgyra fordítható időkeret az 5–8. évfolyamon

A Nemzeti alaptanterv bevezetéséről szóló kormányrendelet százalékos időarány-javaslatot tesz a műveltségi területek feldolgozására. A Földünk–környezetünk műveltségi területben megfogalmazott fejlesztési feladatok mélysége alapján ez a kerettanterv a földrajztanítás számára az alábbi óraszámokat tartja reálisnak:

Évfolyam	Százalékos időkeret ¹	Heti óraszám ²	Évi óraszám ³
5. évfolyam	4–8%	1 óra	37 óra
6. évfolyam	4–8%	1 óra	37 óra
7. évfolyam	4–8%	2 óra	74 óra
8. évfolyam	4–8%	2 óra	74 óra

¹ A Nemzeti alaptanterv bevezetéséről szóló kormányrendeletben szereplő „Ajánlás a NAT műveltségi területek százalékos arányaira” táblázat alapján.

² Ebben a kerettantervben a közoktatásra fordítható összes időkeret és a NAT százalékos ajánlása alapján javasolt optimális heti óraszám, amely időkeretben reálisan teljesíthetők a követelmények.

³ Ebben a kerettantervben a közoktatásra fordítható összes időkeret és a NAT százalékos ajánlása alapján javasolt optimális évi óraszám, amely időkeretben reálisan teljesíthetők a követelmények.

7-8. évfolyamon különösen fontosnak tartjuk a heti 2-2 óra biztosítását a földrajz tantárgy számára, mert itt kerülnek feldolgozásra mindazok az ismeretanyagok, amelyek a magyarságtudat és az Európátudat kialakítása szempontjából alapvető jelentőségűek. A témakörök tényanyaga és összefüggései, a hozzájuk kötődő tevékenységek egymásra épülő, csak fokozatosan fejleszthető rendszert képeznek. Ezért teljesítésük alapfeltétele a **tanulási folyamat biztosítása**, ami – pszichológiai, személyiségfejlődési és didaktikai okok miatt – heti 2 óránál kisebb óraszám esetén nem valósítható meg.

4.2. A földrajz tantárgy fejlesztési követelményeivel összefüggő tartalmi egységek és időkeretek az 5–8. évfolyamon

5. évfolyam

Témakör	Óraszám
Új ismeret feldolgozása	30
1. Az időjárás	4
2. Tájékozódás a környezetben	6
3. Barangolás a környezetünkben	
3.1. Alföldi tájainkon	13
3.2. Dombosági tájainkon	7
Gyakorlás, összefoglalás, ellenőrzés	7

6. évfolyam

Témakör	Óraszám
Új ismeret feldolgozása	31
3.3. Hegyvidéki tájainkon	10
3.4. Vizeinkben és vizeink partján	8
3.5. A város működése	3
4. Lakóhelyunktől a bolygónkig	10
Gyakorlás, összefoglalás, ellenőrzés	6

7. évfolyam

Témakör		Óraszám
Új ismeret feldolgozása		67
1.	Pillantás a földtörténetbe	3
2.	Eltérő természeti adottságok és társadalmi lehetőségek a távoli földrészeken	33
2.1.	Afrika és Ausztrália földrajza	9
2.2.	Amerika földrajza	12
2.3.	Ázsia földrajza	12
3.	A mi földrészünk, Európa	31
3.1.	Európa és az Európai Unió	8
3.2.	Fejlettségkülönbségek Európa különféle környezeteiben	23
Gyakorlás, összefoglalás, ellenőrzés		7

8. évfolyam

Témakör		Óraszám
Új ismeret feldolgozása		66
1.	Közép-Európa tájtípusai, országai	16
2.	Élet a Kárpát-medencevidéken	15
3.	Természeti adottságok és társadalmi-gazdasági lehetőségek Magyarország tájain	35
3.1.	Alföldi tájaink földrajza	11
3.2.	Domsági tájaink földrajza	5
3.3.	Hegyvidéki tájaink földrajza	11
3.4.	Magyarország földrajzi-környezeti kapcsolatai	8
Gyakorlás, összefoglalás, ellenőrzés		8

5. A FÖLDRAJZ TANTÁRGY TARTALMI FELOSZTÁSA AZ 5–8. ÉVFOLYAMON

5.1. A tartalmi egységek céljai és feladatai

5. évfolyam

Témakörök	Célok és feladatok
1. Az időjárás	– Mélyüljön el a tanulók ismerete a megfigyelés, a mérés, a vizsgálódás módszeréről, jelentőségéről, értsék a tapasztalatokból levont következtetések fontosságát; – Értsék az időjárási elemek és jelenségek kapcsolatát az anyagokkal és a hozzájuk kapcsolódó változásokkal, jelenségekkel; – Ismerjék fel az időjárási jelenségek szerepét az életben.
2. Tájékozódás a környezetben	– A valós környezetben való térbeli tájékozódás képességének megalapozása a tájékozódás alapvető és egyszerű módszereinek megismerésével, majd alkalmazásával; – A térbeli tájékozódás képességének fejlesztése másodlagos információhordozók (térkép, földgömb, modellek) segítségével; – A valóság és a térképi ábrázolás közötti kapcsolat felismerése.
3. Barangolás a környezetünkben	– Lássák a tanulók a természeti és a társadalmi-gazdasági környezet változásainak kölcsönhatásokon való alapulását; – Lássák a felszíni, az éghajlati és a vízrajzi adottságok kapcsolatát a mindennapi élettel és a gazdasággal. Érzékeljék a változásaik szerepét; – Tegyenek különbséget az érintetlen és az átalakított tájak között, lássák azok értékeit; – Tudják, hogy milyen nyersanyagokat használnak, milyen termékeket állítanak elő az egyes gazdasági ágak; – Tudják elhelyezni a hazai tájakat, folyókat, városokat a térképeken; – Ismerjék fel a környezetet szennyező anyagokat, azonosítsák azok forrásait, és tudják, hogy mely emberi tevékenységek során jutnak a környezetbe; – Tudják, hogy a szennyező anyagokkal óvatosan, a szabályokat betartva kell bánni; – Alapozódjon meg a természet jövőjéért érzett felelősségük, ismerjék feladataikat és fedezzék fel köznapi lehetőségeiket a környezet állapotának megóvásában.

Témakörök	Célok és feladatok
<i>Alföldi tájainkon</i>	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Ismerjék meg a tanulók az alföldi tájak jellegzetességeit és kialakulásuk okait; – Lássák az ember és a ház körül élő növények és állatok kapcsolatát, ismerjék fel benne a kölcsönös érdekeket; – Lássák az évszakok váltakozásának hatását az alföldi gazdasági tevékenységekben; – Ismerjék meg a tanyai életforma főbb jellemzőit, hagyományait.
<i>Domsági tájainkon</i>	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Ismerjék meg a tanulók a dombsági tájak jellegzetességeit és kialakulásuk okait; – Lássák, hogyan termeli az ember a szükséges élelmiszereket; – Lássák az évszakok váltakozásának hatását a gazdasági tevékenységekben; – Fedezzék fel a falu szerepét, valamint szerkezeti egységeinek eltérő feladatait; – Ismerjék meg a falusi életforma főbb jellemzőit és hagyományait.

6. évfolyam

Témakörök	Célok és feladatok
<i>3. Barangolás a környezetünkben</i> <i>Hegyvidéki tájainkon</i>	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Ismerjék fel a tanulók a hegyvidéki tájak jellegzetességeit és kialakulásuk okait; – Legyen fogalmuk a hegyvidéki emberek életéről, értsék kapcsolatukat az erdővel; – Ismerjék fel a hegységek keletkezése és erőforrásaik közötti kapcsolatokat; – Értsék a hegyvidékhez kötődő iparágak kialakulásának okait, azok kapcsolatát; – Legyen elképzelésük az erdőgazdálkodás és a vadgazdálkodás alapvető céljairól.
<i>Vizeinkben és vízeink partján</i>	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Lássák a folyóvizek összekötő és felszínalakító szerepét, gazdasági következményeit; – Lássák az ember és a víz (folyó- és állóvizek) kapcsolatát; – Legyen elképzelésük a halászat és a haltenyésztés feltételeiről, alapvető szabályairól; – Ismerjék meg a vízparti üdülőtelepek kialakulásának okait, környezeti következményeit.
<i>A város működése</i>	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Értsék a tanulók a város működésének feltételeit, lássák benne a különféle gazdasági ágak együttműködésének szerepét; – Ismerjék meg az életfeltételek sajátosságait és időbeli változásait az ember által leginkább átalakított környezetekben.
<i>4. Lakóhelyünk-től bolygónkig</i>	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Legyen a tanulóknak elemi szintű tájékozottságuk a lakóhely társadalmi-gazdasági adottságairól, értékeiről; – Lássák a természeti adottságok és a gazdasági élet kapcsolatát lakóhelyük példáján; – Ismerjék a hazai nagytájakat, főbb jellegzetességeiket és azok okait; – Ismerjék hazánk földrajzi helyzetét, társadalmi és környezeti helyzetét a Kárpát-medencében, Közép-Európában, földrészünkön és a világban; – Alakuljanak ki helyes képzetek égitestünk alakjáról, gömbhéjas szerkezetéről, mozgásairól, azok tapasztalható, mindennapi életünket is meghatározó következményeiről.

7. évfolyam

Témakörök	Célok és feladatok
<i>1. Pillantás a földtörténetbe</i>	– Érzékeljék a tanulók a földtörténeti események időbeli nagyságrendjeit; – Igazodjanak el a földtörténeti idő főbb egységeiben; – Érzékeljék a földrajzi folyamatok térbeliségét és a felszín folytonos változásait a földrészek szerkezeti képeinek felvázolása során.

Témakörök	Célok és feladatok
2. Eltérő természeti adottságok és társadalmi lehetőségek a földrészekben	– Ismerjék meg a tanulók az ember életmódját meghatározó feltételeket a földrészekben, azok tipikus tájain, jellegzetes országaiban; – Értelmezzék az egyes földrészek, tájak, országok természeti és társadalmi kölcsönhatásait, általános, regionális és helyi sajátosságait; – Értsék a tipikus tájak jellemzőinek és a más tájaktól való különbözőségüknek az okait; – Lássák, hogyan lett a természetes tájból kultúrtáj, érzékeljék, hogy milyen változások várhatók az egyes tájakon, értsék azok okait; – Értsék a különböző tájak, országok egymásra utaltságát; – Alkalmazzák korábban szerzett általános földrajzi ismereteiket a földrészek, a tájak és az országok természeti adottságainak bemutatása során; – Érzékeljék a földrészek, a domborzati formák, a vízrajzi elemek egymáshoz viszonyított méreteit, nagyságrendjét; – Ismerjék meg a gazdasági jelenségek kölcsönhatásait, és értsék, hogyan hatnak a társadalmi-gazdasági élet eseményei az országok fejlődésére; – Értsék, hogy a népek természeti és gazdasági körülményei, hagyományai meghatározzák gondolkodásmodjukat, gazdasági helyzetüket, világszemléletüket; – Tudják, hogy az emberek különböznek egymástól, de emberi mivoltában mindenki egyenrangú; – Lássák, hogy az emberiség jelentősen átalakította környezetét társadalmi-gazdasági tevékenysége során, így már saját létét is veszélyezteti.
Afrika és Ausztrália földrajza	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Hasonlítsák össze a tanulók Afrika, Ausztrália és Óceánia földtörténeti múltját, földrajzi fekvésüket és az ezekből adódó természetföldrajzi jellemzőket; – Mutassák be a különböző szempontú elszigeteltség okait és következményeit a népesség és a gazdasági élet jellegzetességeiben.
Amerika földrajza	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Érzékeljék a tanulók a földtörténeti múlt és a földrajzi fekvés hatásait Észak-, Közép- és Dél-Amerika természeti adottságaiban, társadalmi-gazdasági életében; – Ismerjék meg a történelmi múltnak a mai életre gyakorolt hatásait példákon keresztül; – Ismerjék fel, hogyan befolyásolja az infrastruktúra fejlettsége az ember életminőségét; – Ismerjék a világ meghatározó fejlődési pólusának változó világgazdasági szerepét.
Ázsia földrajza	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Alkalmazzák az előző témák tanulása során szerzett ismereteiket, készségeiket; – Érzékeljék a tanulók a földrajzi fekvés szerepének változását a különböző korokban; – Ismerjék fel, hogy a csúcstechnológiák alkalmazása miként alakítja az életminőséget; – Érzékeljék a népességszám-változások és a társadalmi hagyományok meghatározó szerepét a társadalmi-gazdasági életben; – Ismerjék meg a világ új fejlődési pólusának a világgazdaságban betöltött szerepét.
3. A mi földrészünk, Európa földrajza	– Lássák a tanulók földrészünk fokozatos megismerésének folyamatát; – Ismerjék meg az eltérő földrajzi adottságú kontinensrészek közös és egyedi jellemzőit; – Érzékeljék a különböző származású, kultúrájú népek keveredésének következményeit; – Érzékeljék az egyidőben létező egyesülési és elkülönülési törekvéseket; – Érzékeljék az országok népességi és gazdálkodási jellemzőinek méreteit, egymáshoz való viszonyukat, nagyságrendjüket.
Európa és az Európai Unió	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Igazodjanak el a tanulók földrészünk múltjának társadalmi-gazdasági eseményeiben; – Ismerjék meg az európai integrációs folyamatot; – Érzékeljék napjaink nemzetközi törekvéseit Európában; – Alapozódjon meg Európa-tudatuk.

Témakörök	Célok és feladatok
Fejlettség-különbségek Európa különféle környezetében	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Alkalmazzák a tanulók általános természet- és társadalomföldrajzi ismereteiket, a földrajzi övezetességről tanultakat Európa és részeinek, jellegzetes tájainak, országainak bemutatásakor; – Szerezenek általános tájékozottságot Európa különböző adottságú részeinek társadalmi-gazdasági életéről; – Ismerjék fel az előregedő társadalom, a túltermelés és a társadalom nagymérvű környezet-átalakító tevékenységének következményeit; – Szerezenek alapvető tájékozottságot a környezet állapotának javítása érdekében tett európai kezdeményezésekről, amelyeken keresztül megérthetik, miként járulhatnak hozzá a regionális cselekedetek a globális problémák kezeléséhez.

8. évfolyam

Témakörök	Célok és feladatok
1. Közép-Európa tájtypusai, országai	– Ismerjék a tanulók a kontinens-belseji fekvés időben változó társadalmi-gazdasági jelentőségét; – Érzékeljék a viszonylagos fekvés (domborzat, közlekedésföldrajzi helyzet, politikai környezet stb.) gazdasági fejlődést meghatározó szerepét; – Érzékeljék a nyersanyagban való gazdagság és szegénység függőséget okozó hatását; – Ismerjék meg a történelmi és politikai változások főbb társadalmi-gazdasági hatásait; – Fejlődjön ki környezettudatos életmódjuk annak megértésével, hogy a különböző adottságú közép-európai tájakon az emberi tevékenység kultúrtájakat hozott létre, amelyeken sokféle térbeli kölcsönhatás és érdek érvényesül; – Ismerjék meg hazánk közvetlen környezetét európai összefüggésekben; – Ismerjék összefüggésekben a közép-európai országok hazánkkal való kapcsolatait; – Alapozódjon meg a tanulók közép-európai regionális tudata.
2. Élet a Kárpát-medencevidéken	– Ismerjék meg a tanulók egységes szemlélettel a Kárpát-medencevidék fejlődéstörténetét; – Érzékeljék a medence-jelleg közvetlen és közvetett földrajzi következményeit; – Ismerjék fel az ember életmódját meghatározó feltételeket a Kárpát-medencevidéken; – Lássanak példákat a természet- és társadalomföldrajzi helyzet felhasználására; – Lássák, hogyan alakította át a társadalom a táj természetes képét, ezzel milyen előnyökhöz jutott, és milyen károkat okozott; – Érzékeljék a Kárpát-medencevidék kialakulási folyamatai és az ember környezet-átalakító tevékenysége közötti időbeli nagyságrendi különbségeket.
3. Természeti adottságok, gazdasági lehetőségek Magyarországon tájain	– Alkalmazzák a tanulók általános és regionális ismereteiket hazánk természeti adottságainak, társadalmi-gazdasági jellemzőinek bemutatásakor; – Igazodjanak el Magyarország múltjának társadalmi-gazdasági eseményeiben, nemzetközi törekvéseiben; – Ismerjék fel a természeti tényezők hatásait a Kárpát-medencei népek elhelyezkedésében, hagyományaikban, településeikben, gazdasági életükben, értsék azok földrajzi összefüggéseit; – Alakuljon ki kötődésük a hazai tájhoz, a magyar néphez, természeti és társadalmi értékeihez, valamint fejlődjön reális alapokon nyugvó nemzettudatuk; – Ismerjék meg a környezet állapotának javítása érdekében tett hazai és nemzetközi intézkedéseket.
Alföldi tájaink földrajza	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Ismerjék meg a tanulók, hogy a Kárpát-medence alföldi tájai milyen életfeltételeket kínálnak, és hogy a viszonylagos fekvés milyen területi különbségeket alakít ki; – Lássák meg a mezőgazdasági tevékenységek és a településtípusok történelmileg szoros kapcsolatát, és értsék meg egymástól való elszakadásuk okait; – Ismerjék meg az iparágak megtelepedésének és telepítésének időben változó okait; – Ismerjék meg példákon keresztül az alföldi mezőgazdaság, élelmiszeripar és kereskedelem kapcsolatait.

Témakörök	Célok és feladatok
Domsági tájaink földrajza	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Ismerjék fel a tanulók, hogy a Kárpát-medence dombsági tájai milyen gazdasági feltételeket kínálnak. Ismerjék meg példákon keresztül a mezőgazdaság, az élelmiszeripar és a kereskedelem kapcsolatát; – Értsék meg a gazdasági fejlődés területfejlesztő hatásait. Ismerjék fel a fejlesztésből kihagyott területek, települések ellehetetlenülési folyamatát (előregedés, elvándorlás, munkanélküliség).
Hegyvidéki tájaink földrajza	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Ismerjék fel a tanulók, hogy a Kárpát-medence középhegységi tájai milyen életfeltételeket kínálnak; – Értsék, hogy az országon belüli viszonylagos fekvés területi különbségeket idéz elő; – Ismerjék meg a bányászat és a feldolgozóipar kapcsolatát tájak példáin keresztül; – Lássák a technológia- és infrastruktúra-fejlesztés gazdaságélénkítő szerepét.
Magyarország földrajzi-környezeti kapcsolatai	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Ismerjék meg hazánk területi fejlettségkülönbségeit, azok okait és következményeit; – Ismerjék a főváros fő természeti, gazdasági, kulturális értékeit, szerepét az országban; – Értsék hazánk nemzetközi és regionális kapcsolatépítési és integrációs törekvéseit; – Lássák régiójuk földrajzi jellegzetességeit, országon belüli helyzetét, kapcsolatait.

5.2. A tartalmi egységekkel kapcsolatos fejlesztési feladatok az 5–8. évfolyamon

5. évfolyam

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
1. Az időjárás	A levegőről, a vízről, a halmazállapot-változásokról tanultak összekapcsolása időjárási jelenségekkel. Az időjárás jelenségeinek értelmezése, egyszerű elemzése lakóhelyi és Kárpát-medencei példákon. Az időjárási folyamatok időrendiségének és évszakos váltakozásának felismerése.	Az időjárási elemek egyszeri és rendszeres megfigyelése, mérése. Vizsgálódás közvetlen tanári irányítással csoportmunkában. A környezetben szerzett spontán tapasztalatok, a mindennapi ismeretek, a megfigyelések és a vizsgálódások tapasztalatainak megfogalmazása, egyszerű természettudományos magyarázata. Egyszerű modellek és előrejelzések megfogalmazása a folyamatok eredményeiből. Információk értelmezése és feldolgozása tanári irányítással frontális munkában: lényeg kiemelése szövegből; hasonlóságok és különbségek észrevétele; napi és heti hőmérséklet grafikus ábrázolása. Egyszerű következtetések levonása a kapott és a számítással nyert adatokból, tényekből.
2. Tájékozódás a környezetben	Az ismert tér fokozatos kitágítása. Tájékozódás a lakóhelyen, valamint annak szűkebb és tágabb környékén. Hazánk elhelyezése Európában és a Földön. A térkép és a valóság kapcsolatának meglátása. A valóságról szerzett informá-	Leírások készítése a valóságban és a térképen tett megfigyelésekről. Vázlatrajz és térképvázlat készítése a lakóhelyről és környékéről tanulmányi sé-tán. Távolságra vonatkozó becslések, egyenes vonal menti távolságok mérése.

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
	ciók azonosítása térképi információkkal. A térképi ábrázolás megismerése. Eligazodás domborzati, közigazgatási, egyszerű tematikus és a lakóhelyi környezetet ábrázoló térképeken.	Egyszeri megfigyelések, mérések, vizsgálódások közvetlen tanári irányítással. A keresőhálózat és a földrajzi fókusz ismere, használata. Felismerés, keresés, iránymeghatározás, elemi leolvasások térképekről tanári irányítással.
3. Barangolás a környezetünkben (alföldi és dombsági tájainkon)	A tágabb lakókörnyezet, a hazai tájak természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismerése a hazához való kötődés kialakítása érdekében. A Kárpát-medence tájain jellemző természet- és társadalomföldrajzi, környezeti jelenségek, jellegzetes életmódok megismerése és összevetése. A technikai fejlődés szerepének felismerése az életmód és a termelés átalakulásában a tájakról vett példákban. Alapvető földrajzi-környezeti jelenségek, folyamatok (felszínformálódás, gazdálkodás) térbeli rendjének felismerése a hazai tájakról vett példák alapján. Az életmód, a szokások és a gazdálkodás változásainak bemutatása példák alapján. A természet- és környezetvédelem alapvető céljainak megismerése saját tapasztalatok alapján.	A hazai gazdaságban leggyakrabban használt anyagok, kőzetek, nyersanyagok és energiahordozók felismerése. Tanulmányi séta (a társadalom alkalmazkodása a természeti adottságokhoz) és feldolgozása. Eseménymondás és történet elbeszélés megfigyelés alapján. Tájéleírás, tájleírás. A közvetlen földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmak megismerése és megnevezése térképeken, földgömbökön. Közvetlen és közvetett információhordozók (valóság, ismeretterjesztő könyvek, szóbeli források, képek) kiválasztása, tájékozódás könyvtári anyagokban tanári segítséggel. Információk értelmezése és feldolgozása tanári irányítással csoportmunkában: lényeg kiemelése szövegből, ábrából, képekből; hasonlóságok és különbségek észrevétele; egyszerű vázlat készítése. Egyszerű gyűjtemény vagy tabló összeállítás közvetlen irányítással képekből, kőzetekből, nyersanyagokból, késztermékekből, terményekből.

6. évfolyam

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
Barangolás a környezetünkben hegyvidéki tájainkon, vizeinkben és vizeink partján, a város működése)	A tágabb lakókörnyezet, a hazai tájak természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismerése a hazához való kötődés kialakítása érdekében. A felszínformálódásban, az életmódban és a termelő tevékenységben lezajló folyamatok időrendiségének felismerése. Az életmód, a szokások és a gazdálkodás változásainak bemutatása példák alapján. A Kárpát-medence tájain jellemző természet- és társadalomföldrajzi, környezeti jelenségek, jellegzetes életmódok megismerése és összevetése. A technikai fejlődés szerepének felismerése az életmód és a termelés átalakulásában a tájakról vett példákban.	Válogatás információs anyagokban tanári segítséggel, tájékozódás kiállítási és múzeumi anyagokban. Információk értelmezése, feldolgozása csoportmunkában tanári irányítással: lényeg kiemelése szövegből, ábrából, képekből; összehasonlítások; egyszerű vázlatkészítés; adatok, egyszerű adatsorok, diagramok elemzése, összehasonlítása, tájleírás, tájleírás. Tények, szöveges információk ábrázolása térkép-vázlaton, rajzon, diagramon, terepasztali modellen, tablón, örömtérképen. Közvetett információhordozók (térképek, szépirodalmi könyvek, szóbeli források, ábrák, képek, adatsorok stb.) kiválasztása

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
	A környezetre kifejtett társadalmi hatások és az azokból adódó problémák, az emberi tevékenységek által létrejövő környezetkárosító folyamatok felismerése, megoldások keresése mérséklésükre, megszüntetésükre. A természet- és környezetvédelem alapvető céljainak megismerése a tanulmányi sétán szerzett tapasztalatok alapján.	közvetlen tanári segítséggel. A hazai gazdaságban leggyakrabban használt anyagok (kőzetek, nyersanyagok és energiahordozók) csoportosítása a valóságban és képeken. A közvetlen földrajzi térben való eligazodáshoz kellő topográfiai fogalmak felismerése, megnevezése térképen, földgömbön. Esemény, történet elmondása emlékezetből. A környezetben lejátszódó események, folyamatok bemutatása egyszerű helyzetgyakorlatokban.
4. Lakóhelyünk-től bolygónkig	A praktikus tudás megszerzésére irányuló igény kifejtése. A közvetlen környezetben élő emberek kulturális, értékrendbeli különbözőségének felismerése, és annak belátása, hogy emberi mivoltában mindenki egyenrangú. Az egyén és a közösségek szerepének belátása a környezet értékeinek, harmóniájának megóvásában. A személyes cselekvés lehetőségének felismerése. A Föld alakjának és gömbhéjas szerkezetének megismerése modell segítségével. A mozgás és az idő kapcsolatának felismerése példákban. A Föld mozgásaihoz kötődő változások, éghajlati jelenségek felismerése. Az éghajlati jelenségek évtizedes és évszázados változásainak felismerése, egyszerű értelmezése. A hazai nagytájak és régiók hasonló és eltérő földrajzi-környezeti jellemzőinek felismerése.	A földrészek és az óceánok felismerése különböző méretarányú, tartalmú és körvonalas térképeken, földgömbön. Az éghajlat-alakító tényezők hatásainak modellezése közvetett tanári irányítással. Éghajlati adatok értelmezése, éghajlati diagram készítése. Tanulói nézetek megfogalmazása egy-egy földrajzi-környezeti jelenséggel kapcsolatban. Ismeretszerzés és feldolgozás projekt-módszerrel, közvetlen tanári irányítással a lakóhelyi környezet földrajzi jellemzőivel kapcsolatban.

7. évfolyam

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
1. Pillantás a földtörténetbe	Eligazodás a földtörténet időegységeiben és alapvető folyamataiban.	Földtörténeti időoszlop készítése. Időnagyágrendi viszonyítások. Földtörténeti folyamat, jelenség elmondása megfigyelés alapján.
2. Eltérő természeti adottságok és társadalmi lehetőségek a földrészekben	Az ismert tér fokozatos kitágítása, tájékozódás a kontinenseken. A kontinenseken megismert földrajzi-környezeti események, jelenségek, folyamatok időrendbe állítása. A rövidebb és hosszabb távú természeti, társadalmi, környezeti folyamatok áttekintése, a térben zajló kölcsönhatások	A földrészek főbb földtörténeti eseményeinek elhelyezése az időoszlopon. A földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmak felismerése és megnevezése térképen, földgömbön. A földrajzi fókusz használata. Felismerés, keresés és egyenes és görbe

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
	felismerése, magyarázata a kontinensek példái alapján. Az egyes földrészek, tájak, tipikus tájak, országok természeti és társadalmi jellemzőinek, hasonlóságainak és különbségeiknek, azok összefüggéseinek értelmezése. A földrajzi övezetesség megnyilvánulásának felismerése a természeti adottságokban és a gazdasági életben. Az egyes népek természeti és gazdasági körülményeinek, hagyományainak gazdasági fejlődésükre, gondolkodásukra gyakorolt hatásainak felismerése példák alapján. A társadalmi-gazdasági és környezeti események kapcsolatának, valamint az egyes országok fejlődésére és a környezet állapotára gyakorolt hatásainak felismerése. A gazdasági élet jelenségeiben, folyamataiban megnyilvánuló kölcsönhatások felismerése, egyszerű értelmezése. Annak tudatosítása, hogy az emberek származásuk, kultúrájuk, értékrendjük alapján különböznek egymástól, de emberi mivoltában mindenki egyenrangú. A magyar utazók, tudósok, szakemberek szerepének megismerése a Föld felfedezésében és megismerésében. Annak felismerése, hogy az egyes országok eltérő mértékben járulnak hozzá a földrajzi környezetet pusztító folyamatokhoz.	vonala menti távolságmérés különböző méretarányú térképeken. Különböző típusú térképek használata ismeretszerzésre. Szemléleti térképolvasás önállóan különböző méretarányú térképeken. Légifotóról és űrfelvételről, keresztmetszetről szerzett tények azonosítása térképi információkkal. Egyéb földrajzi-környezeti tartalmú közvetett információhordozók (ismeretterjesztő és szépirodalmi könyvek, albumok, lexikonok) kiválasztása tanári irányítással. Eligazodás a földrészekkel kapcsolatos könyvtári forrásokban tanári segítséggel. Tények és szöveges információk ábrázolása, rajzon, maketten. Lényegkiemelés szövegből, összehasonlítások, információk csoportosítása és rendszerezése a tipikus tájakkal kapcsolatban tanári irányítással. Ismeretszerzés, ismeretfeldolgozás a tipikus tájak földrajzi-környezeti jellemzőiről csoportmunkában közvetett tanári irányítással. Tájjellemzés és tájleírás. Elképzelése és megfogalmazása annak, hogy a megismert tájak milyenek voltak a múltban és milyenek lesznek a jövőben. Gyűjtemény, tabló összeállítása kőzetekből, képekből tudományos szempontok alapján. Események, folyamatok és helyzetek bemutatása helyzetgyakorlatokban.
3. A mi földrészünk, Európa földrajza	A természeti környezet közvetlen és közvetett hatásainak felismerése a történelmi eseményekben, a jelen társadalmi-gazdasági és környezeti folyamataiban hazai és külföldi példák alapján. A természetföldrajzi folyamatok és a történelmi események időnagyságrendi és időtartambeli különbségeinek tudatosulása.	A földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmak felismerése és megnevezése, egyszerű helymeghatározás térképeken és földgömbön. Adat, adatsor, diagram és más ábrák elemzése, összehasonlítása tanári irányítással. Eligazodás az Európával kapcsolatos könyvtári forrásokban közvetett tanári irányítással. Egyszerű vázlat önálló készítése különféle műfajú információk alapján. Fogalmazás készítése „Milyennek látom Európát?” címmel. Különböző tanulói nézetek megfogalmazása esetelemzés során.

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
<i>Európa és az Európai Unió</i>	Európa és részei, nagytájai, országai földrajzi jellemzőinek megismerése, különös tekintettel a Magyarországgal szomszédos országokra és az Európai Unió tagállamaira.	Földrajzi-környezeti tartalmú, különböző céloknak megfelelő információhordozók (térképek, ismeretterjesztő és szépirodalmi könyvek, folyóiratok, szóbeli források, CD-ROM-ok, tömegkommunikációs források, Internet stb.) kiválasztása közvetett tanári irányítással. Tények, szöveges információk ábrázolása térképvázlaton és diagramon. A hírekben hallott földrészünkről és az Európai Unióval kapcsolatos információk értelmezése. Beszámoló készítése tanári irányítással.
<i>Fejlettségkülönbségek Európa különféle környezeteiben</i>	A fontosabb európai földrajzi-környezeti jelenségek, folyamatok, erőforrások, valamint környezeti problémák térbeli elhelyezkedésének megismerése. A leggyakrabban előforduló ásványok, kőzetek, valamint energiahordozók, nyersanyagok, talajtípusok felismerése.	Számítások a népességszám alakulásáról, az országok népsűrűségi és területi adataiból. Tájrajz készítése olvasmányélmény alapján. Összehasonlító tájelemzés írott szöveg alapján. Gyűjtemény összeállítása termékekből szaktudományos szempontok szerint. A különféle tanulói nézetek megfogalmazása vitában az európai országok gazdaságával, társadalmi életével és a környezet minőségével kapcsolatban.

8. évfolyam

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
<i>1. Közép-Európa tájtípusai, országai</i>	A kontinens-belseji viszonylagos fekvés időben változó társadalmi-gazdasági, környezeti jelentőségének felismerése. Hazánk közvetlen környezetének megismerése európai összefüggésekben. A térkép és a valóság kapcsolatának bizonyítása.	Különböző típusú térképek használata az ismeretszerzésben. Logikai térképolvasás önállóan különböző ábrázolású térképeken. Tömbszelvényről szerzett információk azonosítása térképi információkkal. A földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmak felismerése és megnevezése térképen, földgömbön. Ország-bemutató írott szöveg alapján. Országcsoportok, országok gazdasági fejlettségének összehasonlítása mutatószámok alapján tanári irányítással. Következtetések a készen kapott és a számított adatokból. Terméklisták összeállítása az országok hazánkban is kapható fontosabb termékeiről. Ismeretszerzés és feldolgozás a közép-európai tipikus tájakról projektmódszerrel.

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
2. Élet a Kárpát-medencevidéken	Magyarország földjének részletes megismerése kitekintéssel a Kárpát-medencére. A magyarság, Magyarország és a magyar gazdaság helyének, kapcsolatrendszerének megismerése a Kárpát-medencében, Közép-Európában, földrészünkön és a világban különböző források felhasználásával.	Közvetett információhordozók (térképek, ismeretterjesztő és szépirodalmi könyvek, folyóiratok, egyszerű statisztikai kiadványok, ábrák, képek, CD-ROM-ok, szóbeli és tömegkommunikációs források, Internet) kiválasztása tanári irányítással. Eligazodás tanári segítséggel a Kárpát-medencéről szóló könyvtári forrásokban. Tabló összeállítása szaktudományos szempontok alapján képekből. A különféle tanulói nézetek megfogalmazása esetelemzés és vita során.
3. Természeti adottságok, gazdasági lehetőségek Magyarországon	Az egyes országrészek, tájak hasonló és eltérő földrajzi jellemzőinek érzékelése, azok okainak, következményeinek felismerése. A tájak és a főváros természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismerése a hazához való kötődés megerősítése érdekében. A hazai társadalmi-gazdasági élet földrajzi jellegzetességeinek felismerése aktualitások alapján. Hazánk területi fejlettségkülönbségeinek felismerése. Régióknak és a főváros földrajzi-környezeti jellegzetességeinek, helyzetének, kapcsolatainak, az ország életében betöltött szerepének megismerése. A magyarországi védett természeti, kulturális, néprajzi, gazdaságtörténeti értékek megismerése. Környezetünk problémáinak, azok hazai, regionális és nagyobb léptékű kapcsolatainak a felismerése. Hazánk nemzetközi és regionális kapcsolatépítési törekvéseinek megértése.	Tájelemzés és tájprognózis. Elképzelése és megfogalmazása annak, hogy a megismert tájak milyenek voltak a múltban és milyenek lesznek a jövőben. A földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmak felismerése és megnevezése térképen, földgömbön. Tájrajz készítése valóságélmény alapján. Megfigyelések, vizsgálódások, mérések tanári irányítással csoportmunkában (kőzetek, talajtípusok). Egyszerű eszközök gyakorlati alkalmazása, balesetmentes használata. Eligazodás a hazánkkal kapcsolatos világhálós és kiállítási forrásokban közvetett tanári irányítással. Tabló és gyűjtemény összeállítása szaktudományos szempontok alapján kőzetekből, talajmintákból, terményekből, termékekből, képekből és „Mit köszönhet hazánknak Európa és a világ? címmel”. Ország-bemutató különböző források felhasználásával. Ismeretszerzés, feldolgozás a hazai táj típusokról projektmódszerrel csoportmunkában. Térképek, folyóiratok, egyszerű statisztikai kiadványok, lexikonok, szóbeli források, ábrák, CD-ROM, Internet, tömegkommunikációs források kiválasztása tanári irányítással a különböző régiókról, a fővárosról. Adat- és ténygyűjtés a hazai és az európai szervezetek kapcsolatáról. Beszámoló készítése megfigyelések, tapasztalatok alapján kereskedelmünkről. A különféle tanulói nézetek megfogalmazása vitában, egyszerű szerepjátékban az idegenforgalom lehetőségeivel kapcsolatban.

6. A FÖLDRAJZ TANTÁRGY KIMENETI KÖVETELMÉNYEI

6.1. Az 5-6. évfolyamra vonatkozó kimeneti követelmények

A 6. évfolyam végére alakuljon ki a tanulóknál:

- A természeti szépségek és értékek, kulturális örökségek felismerése (lakóhelyi, hazai és Kárpát-medencei példákon);
- Annak felismerése, hogy milyen hatást gyakorol a földrajzi környezet egy-egy táj fejlődésére, a társadalomra és a gazdasági életre (lakóhelyi és hazai példákon);
- A természeti jelenségek és folyamatok önálló megfigyelési készsége és jártassága azok egyszerűbb vizsgálatában tanári irányítással;
- Jártasság az irányított tapasztalati ismeretszerzésben szűkebb, illetve tágabb környezetükből tömegkommunikációs információhordozók felhasználásával;
- Az elsődleges információhordozók használatának készsége (tájékozódás a térben, képértelmezés és szövegértelmezés);
- Tájékozódási készség különböző méretarányú és ábrázolásmódú térképeken, földgömbökön;
- Jártasság a térképen és a földgömbön való távolságmérésben;
- Tudjanak számszerű adatokat nagyságrendjük szerint összehasonlítani;
- Jártasság időtartamok becslésében, természeti és egyszerű társadalmi eseményeket időrendbe állításában;
- Eligazodás jártasság szintjén egyszerűbb lexikonokban, kézikönyvekben, ismeretterjesztő könyvekben, atlaszokban, valamint jártasság az adatsorok használatában;
- Készség az önállóan szerzett ismeretek különböző szempontú csoportosításában, rendszerezésében, feldolgozásában és ismertetésében (pl. rajzban, fogalmazásban, elbeszélésben) tanári irányítással;
- Jártasság a földrajzi-környezeti jelenségek, folyamatok egyszerű magyarázatában;
- Készség konkrét események, jelenségek előzményeinek, következményeinek felismerésében;
- Az életkori sajátosságoknak megfelelő szakkifejezések elsajátítása és helyes használata.

6.2. A 7-8. évfolyamra vonatkozó kimeneti követelmények

A 8. évfolyam végére alakuljon ki a tanulóknál:

- Tájékozódási készség a természetföldrajzi környezetben és jártasság a társadalomföldrajzi környezetben való eligazodásban;
- Képesség az egyes tájakon, országokban, földrészekben folyó természeti és társadalmi kölcsönhatások, a környezetben lezajló változások érzékelésében, valamint jártasság azok értékelésében és indokolásában;
- A természeti feltételek és a társadalmi-gazdasági jellemzők közötti kapcsolat felismerésének képessége (a földrészekben, azok nagytájain és kiemelt országaiban, valamint hazánkban);
- Valós képzetek a környezet elemeinek méretéről, a számszerűen kifejezhető adatok és az időbeli változások nagyságrendjéről;
- Jártasság a földi képződmények, jelenségek, folyamatok vizsgálatában (a föld- és a környezettudományok megfelelő szempontjai szerint, tanári segítséggel), a vizsgálatok eredményeinek ábrázolásában, az azokból való következtetéseket levonásában;
- Képesség a speciális információhordozók (tematikus és különböző méretarányú térképek, szak- és ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, statisztikai kiadványok, lexikonok, almanachok, filmek, kísérletek, kiállítási anyagok) használatában közvetett tanári irányítással;
- Jártasság a kommunikációs, a gondolkodási, a gyakorlati és a társadalmi képességek (szakkifejezések megfelelő használata, adatértelmezés- és feldolgozás, problémák felismerése és megoldása, általános törvényszerűségek felismerése stb.) alkalmazásában;
- Jártasság az ember és a környezet szempontjából egyaránt előnyös döntéshozatalban, valamint alapvető, felelős környezeti magatartásban;
- Az általános fogalmak jellemző tartalmi jegyeinek ismerete, valamint képesség arra, hogy felismerjék azokat a valóságban vagy képeken, ábrákon, térképeken, és példát tudjanak mondani előfordulási helyükre;

- Készség arra, hogy felismerjék és megmutatassák a topográfiai fogalmakat különféle térképeken, valamint jártasság arra, hogy bejelöljék a körvonalas térképekbe, megfogalmazzák tényleges és viszonylagos földrajzi fekvésüket, és meg tudjanak oldani feladatokat körvonalas térképeken.

7. A TANULÓK ELLENŐRZÉS-ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI, MÓDSZEREI, SZEMPONTJAI

A tanulók ellenőrzésére és értékelésére minden témakör lezárásakor, és havonta legalább egy alkalommal kerüljön sor. Az értékelés alapját a tanulóknak a témakör feldolgozása során végzett tevékenységei, az egyéni ellenőrzések teljesítményei, valamint a csoportmunkában és a projektekben végzett együttműködések adják. A témakörök lezárásakor célszerű feladatlapos **ellenőrzést** alkalmazni, amelyet követően külön **értékeljük** a tanulók tényismereti tudását, földrajzi-környezeti gondolkodását és tudásuk gyakorlati alkalmazásának szintjét. Az értékelés szóban és érdemjeggyel történjen.

7.1. Az értékelés általános szempontjai

- A tanulók önálló megfigyelési, vizsgálódási-kísérletezési és más információszerzési képességének szintje;
- Eszközhasználatuk szintje;
- Az információkkal kapcsolatos feldolgozási képességeik szintje;
- Tényismeretük és annak kifejezési képessége;
- Feladatmegértő és feladatmegoldó képességük szintje;
- Problémfelismerő és problémamegoldó képességük szintje;
- Ismereteik alkalmazásának szintje;
- Összehasonlító és rendszerező képességük szintje;
- Kommunikációs, együttműködési és társadalmi képességeik szintje;
- A környezethez való viszonyuk, cselekvőképességük.

Az értékelés valamennyi szempontjánál azt az alapelvet kell szem előtt tartani, hogy az adott tanuló **hogyan fejlődött önmagához, előző teljesítményszintjéhez képest!** Az értékelés alapját a kerettantervben megfogalmazott **kimeneti követelmények** adják, amelyeket a tanulóknak az **alkalmazás szintjén** kell teljesíteniük. Teljesítésük a továbbhaladás feltétele. Az azokon felüli követelményeket a megnevezés/leírás, illetve a reprodukció szintjén javasolt számon kérn.

7.2. Az értékelés javasolt részletes szempontjai tartalmi egységenként

5. évfolyam

Témakör	Értékelési szempontok
1. Az időjárás	– A tanuló feladatmegértő készsége, érdeklődése, figyelmének tartóssága, pontosság; – Irányított megismerési készsége, jártassága az eszközhasználatban; – Csoportosítási, összehasonlítási és összefüggéseket felismerő készsége; – A tanuló szóbeli kifejezőkészsége tapasztalatainak elmondása és elsajátított ismereteinek reprodukálása során.
2. Tájékozódás a környezetben	– A tanuló tájékozódó képessége a térképen és a földgömbön (felismerés, megmutatás, bejelölés, földrajzi fókuszolvasása); – A természeti környezetben való eligazodásának szintje; – Ábrázolási képességének szintje (rajzban, térképvázlaton, modellen); – Feladatlap-megoldó képessége; – Viselkedése a természeti környezetben a tanulmányi sétán.

Témakör	Értékelési szempontok
3. Barangolás a környezetünkben (alföldi és domb-sági tájainkon)	– A tanuló érdeklődése a természeti környezet jelenségei és folyamatai iránt; – Feladatmegoldó készsége, figyelmének tartóssága, pontossága; – Önálló megismerési készsége, jártassága az eszközök használatában, valamint az irányított megismerési és kifejezési módszerekben; – A természeti adottságok és a gazdasági élet kapcsolatának felismerési képessége; – Tényismereteinek szintje, problémaérzékenysége; – Csoportosítási képessége és összefüggéseket felismerő készsége; – Elemzési képessége (képek, terep- és élőlénymodellek, magyarázó-ábrák, egyszerű tematikus térképek, adatok); – Szóbeli kifejezőkészsége tapasztalatainak elmondása, illetve elsajátított ismereteinek reprodukálása során. Írásbeli kifejezőkészsége feladatlapok megoldása és fogalmazások, leírások készítése során. Jártassága a tájbemutatásban és a tájjellemzésben; – Idő- és térszemléletének fejlettségi szintje; – Viselkedése társadalmi környezetében tanulmányi sétán, cselekedetének tudatossága.

6. évfolyam

Témakör	Értékelési szempontok
3. Barangolás a környezetünkben (hegyvidéki tájainkon, vizeinkben és vizeink partján, a város működése)	– A tanuló érdeklődése a természeti környezet jelenségei és folyamatai iránt; – Egyéni és csoportos feladatmegoldó készsége, figyelmének tartóssága, pontossága; – Önálló megismerési készsége, jártassága az eszközök használatában, az irányított megismerési és kifejezési módszerekben. Tájbemutatási és jellemzési készsége; – Csoportosítási képessége, összehasonlítási és összefüggéseket felismerő készsége; – Jártasságának szintje az elemzésben (képek, terepmodellek, magyarázó- és folyamatábrák, egyszerű tematikus térképek); – Szóbeli kifejezőkészsége tapasztalatainak elmondása, illetve elsajátított ismereteinek reprodukálása során. A tanuló írásbeli kifejezőkészsége feladatlap-megoldások és fogalmazások, leírások készítése során; – Tényismereteinek szintje, problémaérzékenysége; – Idő- és térszemléletének fejlettsége; – Viselkedése a kiállításon és a múzeumban, a helyzetgyakorlatokban; – Cselekedeteinek tudatossága a csoportmunkában.
4. Lakóhelyünk-től a bolygónkig	– A tanuló bemutatási képessége gazdasági ágak egymással való kapcsolatáról; – Ismereteinek alkalmazási szintje; – Lényegkiemelő képességének szintje az irányított megfigyelések során; – Jártassága az ábra- és képelemzésben; – A tanári irányítással végzett vázlatírási képessége; – Kiscsoportos feladatvégzési, együttműködési képességének szintje a csoportmunkában és a projektmunka során; – A tapasztalatainak feldolgozási képessége.

7. évfolyam

Témakör	Értékelési szempontok
1. Pillantás a földtörténetbe	– A tanuló földtörténeti időlépték-érzékelési szintje; – Időszemléletének fejlettsége.
2. Eltérő természeti adottságok és társadalmi lehetőségek a földrészekén	– A tanuló érdeklődése a regionális földrajzi ismeretek iránt; – Tényismerete. A tények közötti tartalmi kapcsolatok felismerésének készsége; – A földrajzi-környezeti jelenségekkel, folyamatokkal kapcsolatos időszemlélete; – Térképismereti és térképhasználati szintje, topográfiai tudása; – Feladatmegoldó készsége, figyelmének tartóssága, pontossága; – Jártasságának szintje az információs anyagban tanári irányítással való eligazodásban, valamint lényegkiemelő képessége; – Önálló tájbemutatási, tájjellemzési képességének szintje; – Szövegelemzési és szövegfeldolgozási készsége;

Témakör	Értékelési szempontok
	– Problémafelismerő készségének szintje; – Cselekedeteinek tudatossága a csoportos feladatmegoldásokban, viselkedése a helyzetgyakorlatok során; – Környezeti szemlélete, környezettudatosságának szintje.
3. A mi földrészünk, Európa földrajza	– A tanulónak a földrajzi-környezeti tudás szerzésére vonatkozó igénye; – Tényismeretének szintje. A tények közötti logikai kapcsolatok felismerésének képessége; – Térképismeretének szintje, topográfiai tudása; – Eligazodási készsége tanári irányítással az információs anyagban; – Ábra- és képelemzési készsége; – Szóbeli kifejezőképessége a földrajzi szaknyelv használatával.

8. évfolyam

Témakör	Értékelési szempontok
1. Közép-Európa táj típusai, országai	– A tanuló érdeklődése a környezeti ismeretek iránt; – Feladatmegoldó és lényegkiemelő készségének szintje; – Figyelmének tartóssága, pontossága; – Az analízis és szintetizáló képességének szintje; – Térképhasználati szintje, topográfiai tudása.
2. Élet a Kárpát-medencevidéken	– A tanuló tudásának alkalmazási szintje; – Problémaérzékenysége; – Időérzékelési és térszemléleti készsége; – Önálló szöveg-, ábra- és képelemzési képessége; – Környezetszemléletének összetettsége, iránya és mélysége.
3. Természeti adottságok, gazdasági lehetőségek Magyarorszag tájain	– A tanuló érdeklődése a hazánkkal kapcsolatos földrajzi ismeretek iránt; – A földrajzi-környezeti tudás folyamatos gyarapítására vonatkozó igénye; – Feladatmegoldó és lényegkiemelő képessége; – Figyelmének tartóssága, pontossága; – Tényismeretének és a tények közötti logikai kapcsolatok felismerésének képessége; – A különféle információs anyagokban való önálló eligazodási képessége; – Térképismereti és tematikus térképhasználati szintje, topográfiai tudása; – Tájémbemutató és tájjellemzési képessége, tájlemezési készsége, jártassága a táj-prognózisban; – Készsége a problémamegoldásokra; – Szóbeli kifejezőképessége mindennapi életből vett tapasztalatai és a különféle információhordozókból szerzett ismeretei alapján; – Cselekedeteinek tudatossága egyéni feladatmegoldások során; – Környezettudatos viselkedése. Viselkedése a vitában és a helyzetgyakorlatok során.